

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Colette Soler

Όταν μιλάμε για απάντηση, είναι σαν να επικαλούμαστε έμμεσα τόσο ένα αίτημα όσο κι ένα προκαταρκτικό ερώτημα. Παρόντα εξάλλου σε κάθε ανάλυση, είναι και τα δύο, πόσο μάλλον από τη στιγμή που ο αναλυτής αποδεχόμενος το αίτημα της ανάλυσης, είναι υποχρεωμένος να απαντήσει με την ερμηνεία. Ωστόσο, πολύ πριν ο αναλυτής καταφέρει να απαντήσει με την ερμηνεία του, η προσφορά του προηγείται του αιτήματος, το οποίο και καθορίζεται απ' αυτή σύμφωνα με τη δομή του λόγου. Ο εν λόγω τίτλος μας θέτει λοιπόν ενώπιον ερωτημάτων που αφορούν τόσο την ιδιαιτερότητα της αναλυτικής προσφοράς όσο και τις διαδρομές των διεργασιών της. Εισάγει κατά συνέπεια δυο μεγάλα ερωτήματα : κατ' αρχάς το ερώτημα της πράξης που η ανάλυση ενεργοποιεί ως αίτιο της ίδιας της αναλυτικής αγωγής αλλά και...του πολιτισμού. Κατά δεύτερον το ερώτημα της ερμηνείας.

Η προσφορά της ανάλυσης την οποία εγκαινίασε ο Φρόυντ, ήταν ήδη από μόνη της μια απάντηση σε ότι ο ίδιος αποκάλεσε δυσφορία του πολιτισμού. Επρόκειτο για μια απάντηση η οποία εισήγαγε την επιθυμία της γνώσης, της ασυνείδητης γνώσης, και που θεωρήθηκε πρωτόγνωρη. Πάνω από έναν αιώνα μετά, οι προσφορές υπερδιπλασιάστηκαν γιατί πολλοί ήταν εκείνοι οι οποίοι αυτό-προτάθηκαν ώστε να απαντήσουν στο αίτημα της επί μονίμου βάσεως βασανισμένης ανθρωπότητας και μάλιστα έξω από κάθε επιθυμία για γνώση: οι ιερείς διαφόρων θρησκειών, οι εμπνευσμένοι από σχέτες γκουρού, οι εμπειρογνώμονες της θρησκείας των επιστημών καθώς και οι διάφοροι ψυχοθεραπευτές. Ο καθένας υπόσχεται και από μια διαφορετική απάντηση. Το θέμα όμως είναι με ποιο τρόπο και για ποιο λόγο μέσα σ' αυτό το πολυφωνικό κονσέρτο μπορεί να πρυτανεύσει ακόμη η φωνή του ψυχαναλυτή;

Λόγω της ειδικής γνώσης που κατατίθεται, λόγω της μεταμόρφωσης της επιθυμίας που παράγεται, ή λόγω της αλληλεγγύης και των δύο;

Μια από τις βασικότερες ανάγκες είναι εκείνη η οποία αφορά το ερώτημα του περάσματος όπως το εισήγαγε ο Λακάν : τι είναι αυτό που μπορεί να κινητοποιήσει κάποιον εάν δεν είναι ούτε το χρήμα ούτε η φιλανθρωπική συμπόνια ώστε ακολουθώντας τα ίχνη του Freud να τα αντικαταστήσει με την αναλυτική πράξη; Το πέραςμα βέβαια έχει μια διάσταση η οποία δεν είναι μόνο ατομική, αφού κατ' αρχάς επιστρατεύει την πολιτική επίπτωση της αναλυτικής πράξης στην κουλτούρα της εποχής, (όπως επιβεβαιώνονταν αδιαλείπτως από τον Λακάν), αλλά και από το γεγονός ότι απ' αυτό θα μπορούσε να συνεχίσει να εξαρτάται η διαιώνιση της ψυχανάλυσης.

Πράγματι εάν ο λόγος όσον αφορά το ασυνείδητο θεωρηθεί ως λόγος εκ των προτέρων καταδικασμένος δεν υπάρχει καμία ελπίδα, όσο επικοινωνιακά κι αν λειτουργήσει ο αναλυτικός προσηλυτισμός. Υπάρχει ωστόσο κάτι το οποίο περιμένουμε από τις συνέπειες της επιθυμίας για γνώση, αφού είναι αυτή η ίδια η γνώση από την οποία συγκροτείται ο αναλυτής. Η επιθυμία αυτή, η οποία λειτουργεί τελείως φυγόκεντρα ως προς τους στόχους του καπιταλισμού, και η οποία διαχωρίζει το υποκείμενο από το κοπάδι, επιτρέπει να σημειώσουμε τις συνέπειες της μοναξιάς έτσι όπως τις προγραμματίζει το ασυνείδητο, για τον ομιλούντα εξόριστο της σεξουαλικής σχέσης. Αυτές οι συνέπειες φέρουν δυο κλασικά ονόματα, του ευνουχισμού και του συμπτώματος. Από το πρώτο ουδείς διαφεύγει, ενώ το δεύτερο έρχεται να εγγράψει την «απόλυτη διαφορά», την πραγματική, του καθενός. Η προσφορά που η ψυχανάλυση απευθύνει στα περιπαθή υποκείμενα του καπιταλισμού μπορεί να αναδιατυπωθεί ως εξής: δεν θες να μάθεις τίποτα γι αυτό που σε έκανε να υποφέρεις, δεν θες να μάθεις τίποτα, γι' αυτό που μοιράζεσαι με όλα τα ομιλούντα όντα καθώς και με ότι σε ενώνει μαζί τους χωρίς αυτό να είναι πανομοιότυπο;

Μια πρωτόγνωρη ικανοποίηση θα μπορούσε να ακολουθήσει μια τέτοια προσφορά. Μέσα στην ίδια την αναλυτική αγωγή, ωστόσο, το ερώτημα τίθεται διαφορετικά. Ποια θα πρέπει να είναι εκείνη η ερμηνευτική απάντηση ώστε ο αναλυτής να είναι «ο παρτενέρ που θα έχει την τύχη να απαντήσει»¹, σύμφωνα και με την έκφραση του Λακάν. Τύχη, η ώρα η καλή ; Κανείς δεν ευνοήθηκε απ' αυτή a priori και ο Λακάν διευκρίνιζε : αυτή την τύχη, τούτη τη φορά οφείλω να την παραχωρήσω. Μήπως αυτό σημαίνει άραγε ότι ο Freud δεν κατάφερε να προμηθεύσει, όπως φαίνεται, εκείνον τον παρτενέρ, που ενδέχεται να μπορεί ν' απαντάει στην αγάπη της μεταβίβασης, στην αγάπη που «απευθύνεται στην γνώση»²;

Ως προς αυτό το τελευταίο σημείο θα πρέπει να ξεκινήσουμε από μια αφετηρία πιο απόμακρη αλλά και από τον ίδιο το Freud. Το αξίζει άλλωστε γιατί εκείνος επινόησε την διαδικασία κατάρτισης του αναλυτή. Πώς απαντούσε και πώς ενεργούσε στο επίπεδο των συμπτωμάτων που το ίδιο το ασυνείδητο υποθάλλει έτσι ώστε να δώσει την δική του ερμηνευτική απάντηση; Κατ' αρχάς προχωρούσε δια μέσου της αποκρυπτογράφησης της σειράς των σημείων που δομούν το σύμπτωμα, όπως λόγου χάριν στον άνθρωπο με τα ποντίκια που αποτελεί ένα από τα πρώτα παραδείγματα. Αλλά μέσω της αποκρυπτογράφησης της σειράς των σημείων, αναδύεται η σημασία και είναι ακριβώς σ αυτό που στοχεύει η φροϋδική ερμηνεία, δηλαδή στη σημασία της επιθυμίας. Εν ολίγοις [ο Freud] σταματά στη λεγόμενη σεξουαλική σημασία η οποία στηρίζεται από την φαντασίωση. Ο Λακάν ως προς αυτό δεν φέρνει αντίρρηση, αποδεικνύει όμως ότι αυτή η σεξουαλική σημασία είναι μάλλον εκτός- φύλου εφόσον η «σεξουαλική πραγματικότητα»³ βρίσκεται στην αρμοδιότητα του ασυνείδητου, δηλαδή σύμφωνα με τον Freud, στην αρμοδιότητα των απωθημένων ενορμήσεων και της υπεραπόλαυσης τους, ήτοι των «τεσσάρων επεισοδιακών υποστάσεων» του αντικειμένου μικρού α. Δια μέσου αυτών επαληθεύεται ότι η σεξουαλική σημασία δεν είναι πλέον παρά « τεστ» στην ίδια την έλλειψη σεξουαλικής σχέσης, σύμφωνα και με την διατύπωση των λεγομένων του Freud.

Ωστόσο αυτό που μένει δεν είναι ούτε « σεξουαλική πραγματικότητα» ούτε φαντασίωση αλλά σύμπτωμα. Το σύμπτωμα το οποίο έρχεται να αναπληρώσει αυτή την ένδεια σχέσης, όχι όμως χωρίς ο πυρήνας του πραγματικού που το συνθέτει, ο οποίος είναι εκτός σημασίας αλλά και « αντινομικός σε κάθε αληθοφάνεια»⁴, να μη διαδραματίζει το ρόλο του. Ποια ιδιαίτερη ερμηνεία εγκალεί το σύμπτωμα, που ο Freud δεν είχε δώσει και που θα έθετε ως όριο, όπως λέει ο Λακάν, στην «άρνηση του διαλόγου» που συνιστά κανόνα στην ανταλλαγή της ομιλίας; Το ενδεχόμενο απάντησης βρίσκεται από την πλευρά του Λακάν : χρειάζεται μια ερμηνεία η οποία να μην περιορίζεται στην αλήθεια αλλά να συμπεριλαμβάνει το πραγματικό το εκτός σημασίας. Όσοι εμπνέονται απ' αυτό, ας επιφορτιστούν με τις κλινικές εφαρμογές του.

Ιούνιος 2011

¹ Εισαγωγή στην γερμανική έκδοση των *Écrits*, Scilicet 5 σελ 16.

² Ο.π.

³ Οι τέσσερις θεμελιώδεις έννοιες της ψυχανάλυσης, εκδ Ράππα, σελ. 1

⁴ *Note Italienne, Autres écrits, Seuil, Παρίσι 2001, σελ. 309.*

ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑ

ΟΙ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΑΝΑΛΥΤΗ : ΗΘΙΚΗ ΚΑΙ ΚΛΙΝΙΚΗ

Antonio Quinet και Sonia Alberti

- Τι έχω γιατρέ;
- Μιλήστε
(σιωπή)
- Ποιο φάρμακο, κυρία μου ;
(σιωπή)
- Τι πρέπει να κάνω;
(τομή)
- Πόσο χρόνο θα διαρκέσει ;
- Συνεχίστε

Η απάντηση του ψυχαναλυτή διαφοροποιείται απ' αυτήν της επιστήμης εφόσον παίρνει υπόψη το υποκείμενο της επιθυμίας το οποίο εκείνη απορρίπτει· διαφοροποιείται επίσης από τη θρησκεία και τα τελετουργικά της γιατί δεν ενδίδει στη πίστη, σ' έναν Άλλο που δεν υπάρχει, ούτε στο Ένα των μαζών και των σεχταριστικών οργανώσεων· αντιτίθεται εξίσου προς την απάντηση του καπιταλιστή διότι δε διακλείει την έλλειψη, όπως εκείνος. Αντίθετα καταλαμβάνοντας τη θέση του απόβλητου το οποίο είναι ίδιον της ηθικής της, ο ψυχαναλυτής αναδεικνύει την αξία των ερωτημάτων τόσο του υποκειμένου που υποφέρει όσο και της δυσφορίας του πολιτισμού. Σ' αυτό ο Φρόυντ απάντησε : « Εμπρός!», « Μιλήστε !». Αντί να απαντήσει στα αιτήματα για το είναι του φύλλου, ο ψυχαναλυτής ανέδειξε την αξία του « σου ζητώ να μ' αρνηθείς ό, τι σου προσφέρω, γιατί δεν είναι αυτό»(Λακάν, «.....ή χειρότερα, συνεδρία 09/02/72).¹

Στις αρχές του ΧΧου αιώνα, ο Φρόυντ διέγινωσε τη Δυσφορία στο Πολιτισμό ως παραίτηση από τη σεξουαλική απόλαυση. Προς το τέλος του αιώνα, ο Λακάν καταδείκνυε ότι είναι το αποτέλεσμα του κυρίαρχου κοινωνικού δεσμού που είναι ο καπιταλιστικός λόγος και η διάκλειση του ευνουχισμού που του προσιδιάζει. Αποτέλεσμα : είμαστε όλοι προλετάριοι απέναντι στο κεφάλαιο. Παρόλα αυτά, σήμερα η κοινωνία μας της κατανάλωσης, μικρο- δάνεια, μικρο- επιχειρήσεις, μικρο- κεφάλαιο, είναι η έκφραση του «πολιτισμού των αποτελεσμάτων». Αποτέλεσμα : « είμαστε όλοι επιχειρηματίες! Ίδού η προστακτική του υπερεγώ που μεταμορφώνει τις ζωές μας σε ολυμπιακά αθλήματα, καταργώντας εκείνον που κλείνει το δρόμο μας, υποσχόμενο σοκολατένια μετάλλια και πλαστικές δάφνες. «Στο νικητή ! πατάτες! (Macado de Assis, Quincas Borba, 1892).

Ποιες είναι οι μορφές της επιστροφής του διακεκλειμμένου ευνουχισμού ; Η γενίκευση του ελλείμματος- απόλαυσης, που συμβαδίζει με την εξώθηση στην απόλαυση και τις συνέπειες πάνω στο «ατομικό»υποκείμενο, το οποίο σύμφωνα με τον Φρόυντ (1921) δε διακρίνεται από το υποκείμενο του «συλλογικού». Ποιες είναι οι απαντήσεις του αναλυτή που έχουν ως πυξίδα την επιθυμία και την ορθόεπεια ;

Η ψυχανάλυση καταγγέλλει τα νέα ομοιώματα του συμπτώματος καταδεικνύοντας ότι η δομή τους, παραμένει η ίδια. Κι αυτό διότι υφάινεται από τη γλωσσική τάξη και είναι ευαίσθητο στην ομιλία· διότι συμπυκνώνει μια απόλαυση, συρρικνώνεται με την αναλυτική πράξη. Η υπευθυνότητα του αναλυτή υποδέχεται το σύμπτωμα και στηρίζει τη δυνατότητα αγωγής της απόλαυσης που συνδέεται με τον πόνο. Εδραιωμένος σε μια αντικαπιταλιστική ηθική, ο ψυχαναλυτής αποκαλύπτει τα κοινωνικά ομοιώματα με τα οποία μεταμφιέζονται οι κυρίαρχοι λόγοι :

Τα γκάτζετ, ως αντικείμενα της επιθυμίας· τα σώματα –εμπορεύματα, τα νέα «στέρεα» προϊόντα στη θέση της ρευστότητας των σχέσεων, οι ανεξάντλητες απαντήσεις στα αιτήματα και οι

¹ Séminaire “.....ou pire”

προσδοκίες του έμφυλου είναι, η βίαια άνοδος των ρατσισμών της κοινωνικής διάκρισης της διαφοράς.

Αντιτιθέμενος στο *main stream* χωρίς να είναι παρελθοντολόγος, ο ψυχαναλυτής δε προσχωρεί στη διακλείουσα επιστήμη και το κεφάλαιο τα οποία σε κάνουν να πιστέψεις στο γενικευμένο παραλήρημα –είμαστε όλοι Ένα. Δε προσχωρεί επίσης στις «νέες» ανακαλύψεις του νευρωνικού ανθρώπου. Ο ψυχαναλυτικός λόγος είναι το ακριβώς αντίστροφο, κάτι που τον κάνει συνένοχο με το μαύρο κάθε φυλής (Heiner Muller). Ο αναλυτής συνδέεται με τον καλλιτέχνη του οπίου το κατόρθωμα της ποίησης αποκαλύπτει το μη- νόημα όλων των πραγμάτων καθώς και το *prêt-à-porter* του θρησκευτικού νοήματος και επαληθεύει ότι το νόημα δίδεται από την επιθυμία του καθενός.

Ο ενήλικος παραμένει ο γιος του ανθρώπου : η ψυχανάλυση δείχνει ότι με το να παιδιαρίζει με τις λέξεις, ο άνθρωπος τις δημιουργεί με την ποιητικότητα της μοναδικότητάς του. Αυτό δε σημαίνει όμως ότι η ψυχανάλυση υπερασπίζεται μια ατομιστική διέξοδο. Δεν υπάρχει υποκείμενο χωρίς τον άλλο, λέει ο Λακάν.

Θα υπάρχει πάντα ένας άλλος, με τη διαφορά του και το τύπο απόλαυσής του. Αντίθετα προς τον μέγιστο κοπρόλακκο του πολιτισμού (Λακάν, «Διάλεξη στο MIT) που εμπνέεται το είναι ως οίκο της γλωσσικής τάξης, ο αναλυτής αποκαλύπτει με τη κλινική του, τη πράξη και την ερμηνεία του, τον ευνουχισμό ως εκείνον που συγκροτεί το ομιλούν είναι και το άνευ λόγου μιας Άλλης απόλαυσης η οποία είναι πάντα διαφορετική. Οδηγημένος από τη λογική της ετερότητας, είναι η ώρα του ανοίγματος προς τον καινούργιο και εκπληκτικό πάντα ερχομό του άλλου.

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ II

ΠΡΟΣΑΡΜΟΖΟΜΑΙ ΣΤΟ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟ, ΗΘΙΚΗ ΚΑΙ ΚΛΙΝΙΚΗ

Carmen Gallano

Η κλινική και η ηθική, για τον Λακάν, ορίζονται σε σχέση με το πραγματικό. Ο αναλυτής έρχεται αντιμέτωπος με την κλινική ευθύς εξ αρχής, στη συνάντηση με τον ασθενή, εφόσον το πραγματικό για το υποκείμενο είναι αυτό που είναι αδύνατον να υποφέρει. Ως προς την ηθική, ο Λακάν σημειώνει ήδη από το πρώτο μάθημα, σελ. 21 στο Σεμινάριο του Η ηθική της ψυχανάλυσης: «Το ηθικό ζήτημα, με όποια πρόοδο έχει επιφέρει η θέση του Φρόϊντ, αρθρώνεται με προσανατολισμό τα σημεία αναφοράς του ανθρώπου σε σχέση με το πραγματικό».

Στην πρακτική, η πρώτη απάντηση του αναλυτή, - με το λέγειν του και το πώς προκαλεί ένα λέγειν-στοχεύει μες σε ένα αναλύσιμο σύμπτωμα να εγκλείεται το πραγματικό: ένα κόμπο νοήματος που απολαμβάνει μέσα από τα σημαίνοντά του, τα οποία μέσα στο ασυνείδητό του φέρουν μια απόλαυση εκτός νοήματος.

Μόνο που όταν η οδυνηρή απόλαυση του συμπτώματος συμπαρασύρει το αίτιο της σημασίας, τότε, το πραγματικό της κλινικής ανοίγει το δρόμο στην εμπειρία του ασυνειδήτου. Πράγματι η ανάδυση του ερωτήματος για το υποκείμενο – «τι σημαίνει αυτή η δυσφορία;»- θα το ωθήσει να θέλει να το αποκρυπτογραφήσει μέσα στα σημαίνοντα της ιστορίας του, εκείνα τα οποία το έχουν καθορίσει μέσα στον Άλλο και για τον Άλλο.

Έτσι βλέπουμε ότι τόσο η ψυχαναλυτική κλινική, δηλαδή του συμπτώματος, όσο και η ηθική του ψυχαναλυτή, συνδέουν το πραγματικό με ένα λέγειν. Είναι δυο ετερογενή λέγειν.

Το λέγειν του αναλυόμενου, συμμετέχοντας στην εμπειρία του ασυνειδήτου υπό μεταβίβαση, κατευθύνεται προς μια αναζήτηση νοήματος από το οποίο προσμένει την επίλυση του « είναι της αλήθειας» του συμπτώματος ως μια γνώση. Αυτό το οποίο θα ανακαλύψει είναι η σημασία μιας επανάληψης που κανένα νόημα δεν την εξαντλεί και στην οποία το πραγματικό θα εκδηλωθεί ως μια αποτυχημένη συνάντηση μέχρι ν' αποκαλυφθεί ως κινητήριοις δυνάμεις. Όταν η πίστη στην επίδραση του νοήματος και το νόημα που απολαμβάνει μέσα στις αερολογίες του αναλυόμενου εκπίπτει, τότε ενεργοποιείται η ηθική του στη συνάντηση με το πραγματικό. Είναι διατεθειμένος να αποποιηθεί τα θεμέλια της φαντασίωσης του, που έχει γίνει πηγή μιας επανάληψης βλαβερής και ανίκανης να καλύψει τη ριζική έλλειψη του Άλλου.

Στα καρτέλ του περάσματος παρευρισκόμαστε ενίοτε σε δυο μορφές μαρτυρίας των αναλυόμενων: ορισμένοι συνεχίζουν να γεύονται την αναπαραγωγή νοήματος με τα μορφώματα του ασυνειδήτου, αφήνοντας εκτός κάποιες εμφανίσεις του πραγματικού, στο πέρασμα στην πράξη και (την εκδραμάτιση) acting-out. Αυτά παρουσιάζονται μέσα από τις μεταπτώσεις των ιστοριών που αφηγούνται. Άλλοι έχουν εντοπίσει, όχι χωρίς τη φρίκη της γνώσης, το αντικείμενο α της φαντασίωσης τους στον αναλυτή, βλέμμα ή φωνή. Τότε ο αναλυτής εκπίπτει από τη θέση του θεματοφύλακα του υποκείμενου που υποτίθεται ότι γνωρίζει. Το αντικείμενο της ενορμητικής απόλαυσης στοματικό η πρωκτικό τους έκανε νευρωτικούς μέσα στις φαντασιώσεις τους, με συνέπεια την υποταγή μέσα σε αυτή τη σχέση με τον Άλλο ώστε να τον διατηρούν χωρίς έλλειψη.

Άλλοι ακόμη καταθέτουν επάξια για το πραγματικό με το οποίο τους φέρνει αντιμέτωπους η ψύχωση τους, και για τις υποκειμενικές απαντήσεις τους απέναντι σε αυτό, με εκπληκτικές επιτυχίες συμπτωματικής επινόησης κάποιες φορές και κάποιες άλλες με μια βεβαιότητα από την οποία απορρέει μια αδιαμφισβήτητη παραληρηματική πεποίθηση.

Κάποιοι τέλος σταματούν εκεί και άλλοι όχι, γιατί δίνουν την μαρτυρία τους για αυτό το πέρασμα στο πραγματικό που μεταμορφώνει το τραυματικό σε αίτιο μιας επιθυμίας για γνώση. Εκπλήσσουν το καρτέλ με τον ιδιαίτερο τρόπο με τον οποίο ένα υποκείμενο εξοικειώνεται με το εκτός νοήματος της απόλαυσης του και με την σχετικότητα μιας αλήθειας του είναι του ως υποκείμενο. Δεν θα ασχοληθεί πια μαζί της ώστε να βρει τη θέση του μέσα στα δικά του ίχνη της γλωσσολαλαλίας του.

Αυτό επικαλείται κι ο Γκρασιάν- και αυτό του επεφύλαξε την φυλάκισή του από τις εκκλησιαστικές αρχές – και από τον οποίο ο Λακάν πήρε την ηθική της «καλλιτέπειας». Ο Γκρασιάν λέγει σε σχέση με την

αλήθεια η οποία θα έχει πάντα « διαστρωματώσεις» (de parto) και ποτέ δεν θα γεννηθεί καθ' ολοκληρία σε μια ηθική «καλλιπέπεια», στην ηθική του «διακριτικού». Εκείνη την εποχή, ένας γνωστός συγγραφέας του θεάτρου του Χρυσού Αιώνα, ο Ρουϊζ του Αλαρκόν, σκηνοθέτησε με ιδιοφυή τρόπο τις λεπτές αποχρώσεις της «Ψευδόμενης αλήθειας» (La verdad mentirosa), -δεν πιστεύω ότι ο Λακάν έχει διαβάσει αυτή την μελέτη, ειδάλλως θα την είχε αναφέρει. Ένας άλλος Ισπανός, με την ίδια διαύγεια, ο μελαγχολικός Γκόγια είχε δείξει αργότερα πόσο τα «όνειρα της λογικής» δημιουργούν τέρατα ενώ ισχυρίζονται ότι φτιάχνουν αλήθειες, γνώση.

Τα τέρατα, το γνωρίζουμε, είναι οι μορφές της φαντασίωσης, οι τρόποι με τους οποίους κάποιος «αισθάνεται ότι είναι» αντικείμενο της απόλαυσης του Άλλου και του τρόπου με τον οποίο η απόλαυση γίνεται φρικιαστική. Οι τρόποι με τους οποίους αυτές οι μορφές αφήνουν ένα περιθώριο στο λέγειν του αναλυτή ώστε ο αναλυόμενος να μην παραμείνει μέσα σ' αυτές τις «φαντασιοπληξίες» του πραγματικού, της θέσης του ως αντικείμενου της απόλαυσης ή εκείνου των τραυματικών παρτενέρ του, είναι ένα κρίσιμο διακύβευμα για την επιθυμία του αναλυτή. Αυτή η επιθυμία του αναλυτή θα εκφραστεί μέσω του λέγειν του και μέσω των πράξεων του που προσανατολίζονται στο να οδηγήσουν τον αναλυόμενο να βγει απ' αυτό το αδιέξοδο.

Ας σημειώσουμε αυτό που λέει ο Λακάν στο σεμινάριο του Κρίσιμα προβλήματα της ψυχανάλυσης :

« ... κανένα λύσιμο δεσμού δεν είναι εφικτό στο αίνιγμα της επιθυμίας μου χωρίς αυτό το πέρασμα από το αντικείμενο α. Άκουσα, πρόσφατα, σε μια από τις αναλύσεις μου, να χρησιμοποιείται αυτός ο όρος, σχετικά με κάποιον του οποίου η ανάλυση δεν φαινόταν να έχει πετύχει από την πλευρά της προσωπικής ποιότητας: «Υπάρχουν, επομένως, μου έλεγε ο αναλυμένος μου, φορέας ο ίδιος του αντίλογου, αποβολές στην ανάλυση!». Μου αρέσει αρκετά αυτή η διατύπωση. Δεν θα μπορούσα να την έχω επινοήσει [...] Πράγματι υπάρχει μια καμπή της ανάλυσης όπου το υποκείμενο παραμένει επικίνδυνα μετέωρο σ' αυτό το γεγονός, στο να συναντήσει την αλήθεια του μέσα στο αντικείμενο α. Μπορεί να το κατακρατήσει, και αυτό γίνεται ορατό .²»

Είναι εκείνη την κρίσιμη στιγμή όπου το υποκείμενο πάσχει με το να μειώνει την αλήθειά του στο αντικείμενο α που το έκανε να βρίσκεται μέσα στην φαντασίωσή του, σ' εκείνο το σημείο που πράγματι διαδραματίζεται η ηθική της επιθυμίας του αναλυτή. Είναι όταν σχεδόν δεν υπάρχουν πλέον σημαίνουσες ερμηνείες, ήδη γνωστές, που να τονίζουν τα σημάδια από το λέγειν του Άλλου μέσα στα οποία το υποκείμενο είχε καθηλωθεί. Πώς, μέσα στις κρίσιμες αυτές στιγμές όπου διαδραματίζεται το τέλος μιας ανάλυσης, δηλαδή το πεπρωμένο της επιθυμίας και της απόλαυσης ενός αναλυόμενου, ο αναλυτής επενεργεί αποτελεσματικά (ή όχι) με επίπτωση πάνω στην θέση του υποκειμένου; Πρόκειται μόνο για ένα ερώτημα ως προς την «προσωπική ποιότητα» ή μάλλον για το πώς ο αναλυτής παρεμβαίνει στη διαμόρφωσή της;

Δεν θα μπορούσαμε να εκτιμήσουμε την απάντηση του αναλυτή μέσα στις κρίσιμες αυτές στιγμές παρά μόνο μέσα από τις μαρτυρίες του περάσματος. Το έχω διαπιστώσει κατά τη διάρκεια 12 περασμάτων μέσα από τα καρτέλ στα οποία συμμετείχα μέχρι τώρα: η αποτυχία του περάσματος στον αναλυτή παραμένει από την πλευρά αυτού που κάνει το πέρασμα, λογικά, εκτός από τρανταχτές περιπτώσεις αδυναμίας του αναλυτή για την οποία βεβαιώνει πιθανώς εκείνος ο οποίος περνά.

Για αυτό, το ερώτημα που επιθυμώ να θέσω σ' αυτό το Πρελούδιο για την Συνάντησή μας στο Ρίο είναι από τα πιο δύσκολα για να εξεταστεί γιατί δεν έχουμε απάντηση: με πιο τρόπο το λέγειν του αναλυτή ξεκινώντας από τη σχέση του με το πραγματικό του ασυνειδήτου, μ' ένα πραγματικό που δεν είναι εκείνο της κλινικής, μπορεί να επενεργήσει στις διάφορες μεταπτώσεις μέσα στις οποίες ο αναλυόμενος πάσχει από το πραγματικό μιας απόλαυσης; Απόλαυση που δεν εισάγεται στην επιθυμία του και έχει ως αποτέλεσμα μία υποκειμενική ικανοποίηση αυτού του αναλυόμενου ;

Στο μάθημα του Σεμιναρίου στο οποίο αναφέρθηκα προηγουμένως, ο Λακάν λέει: «το πραγματικό είναι αυτό που δεν μπορεί να μην είναι». Ορισμός που δεν επιλύει την ιδιαιτερότητα του πραγματικού που μέσα στην σημερινή κρίση του καπιταλισμού διαλύεται και που γεννά καταστάσεις που είναι «αδύνατον να υποφέρει κανείς» για όλο και περισσότερα στρώματα του πληθυσμού, δηλαδή τεράστια κοινωνικά συμπτώματα. Όμως ο Λακάν έκτοτε διασαφήνισε μέσα στο κείμενο Η Τρίτη, την διαφορά του πραγματικού όπως αυτό εμφανίζεται μέσα στον λόγο του κυρίου και το πραγματικό του συμπτώματος ενός υποκειμένου όπου το ιδιαίτερο ασυνείδητό του επενεργεί.

² Ζακ Λακάν , μάθημα της 16 Ιουνίου 1965, ανέκδοτο σεμινάριο

Κάθε αναλυτής οφείλει να συνεχίζει να διερωτάται πάνω σ' αυτό που τον κάνει αναλυτή: αυτό το μοναδικό και ανυπολόγιστο λέγειν που υφαίνει τις απαντήσεις του σε σχέση με το πραγματικό το οποίο παρουσιάζεται στους ασθενείς του με τρόπους τόσο διαφορετικούς.

Μαδρίτη 4 Σεπτεμβρίου 2011.

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ ΙΙΙ

Τι απαντά ο ψυχαναλυτής.

Ana Laura Prates

Το 1969, ο Λακάν γράφει ότι το σύμπτωμα του παιδιού βρίσκεται στη θέση «της απάντησης σε ότι συμπτωματικό υπάρχει στη συμπτωματική οικογενειακή δομή»: στην αλήθεια του οικογενειακού ζεύγους. Η χρήση του ρήματος «απαντώ» αποδίδοντας σ' αυτό το πλαίσιο τη θέση του παιδιού, μπορεί επίσης να έχει τη σημασία του «ανταποκρίνομαι» όπως στο ποίημα του Μπωντλαίρ³, «Ανταποκρίσεις»: «τα αρώματα, τα χρώματα και οι ήχοι ανταπαντούν»⁴. Αυτή η «ανταπόκριση» ανάμεσα στον Άλλο και το υποκείμενο παραπέμπει στο ασυρρίκνωτο της μετάδοσης μιας επιθυμίας η οποία δεν είναι ανώνυμη⁵.

Υπάρχει μια τοπολογία στη μετάδοση, η οποία ενδυναμώνει τη συμπαραδήλωση της αποστολής, κάποιου πράγματος που περνάει από τη μια θέση σε μια άλλη. Ας θυμηθούμε σ' αυτό το σημείο, « Το κλεμμένο γράμμα» του Έντγκαρ Πόε και το σεμινάριο που του αφιερώνει ο Λακάν : αυτό που λείπει από τη θέση του είναι το συμβολικό, δεδομένου ότι το πραγματικό, ακολουθεί «κατά βήμα », το υποκείμενο. Όταν πρόκειται για το υποκείμενο του ασυνειδήτου, της έλλειψης και της επιθυμίας, το γράμμα – στην συμβολική αποτελεσματικότητά του- φτάνει πάντα στο προορισμό του. Άρα εάν στον Άλλο έγκειται το να μεταδώσει τον ευνουχισμό, έγκειται στο υποκείμενο ν' απαντήσει σ' αυτόν. Σε ένα πρώτο χρόνο θα μπορούσαμε να επιβεβαιώσουμε ότι η απάντηση του υποκειμένου στο έλλειμμα του Άλλου είναι η φαντασίωση που υποστηρίζει το σύμπτωμα ως μεταφορά.

Αλλά ο Λακάν περνά από το χωρίς νόημα της μεταφοράς στο χωρίς νόημα της απόλαυσης. Εάν αρχής γενομένης από το γράμμα, ως κάτι το διακριτό από το σημαίνον, μπορούμε να γράψουμε μια ρηματικότητα δίχως λόγια, είναι διότι υπάρχει μια λογική αδυνατότητα από την πλευρά του πατέρα. Είναι εκείνο το σημείο όπου ο πατέρας είναι ένας τόπος «κενός και χωρίς επικοινωνία»⁶ [δίχως απάντηση], που ασκεί τη λειτουργία του, της μετάδοσης, όχι μόνο του νοήματος που επιμένει και συνίσταται αλλά προ παντός ενός προσανατολισμού που εστιάζει το πραγματικό που εξίσταται και τη Γυναίκα που δεν υφίσταται.

Στην αλήθεια του γονεϊκού ζεύγους –της σεξουαλικής σχέσης που δεν υφίσταται-, το υποκείμενο ως απάντηση του πραγματικού, συν-απαντά με το σύμπτωμα, ένα μοναδικό τρόπο απόλαυσης. Είναι μ' αυτό το γράμμα στη τσέπη που φθάνει κανείς στον ψυχαναλυτή του οποίου η προσφορά κάνει δυνατή την γραφή του μόνου λόγου στον οποίο επενεργεί το αντικείμενο μικρό α από την ομοιώνυμη θέση. Ιδού η πρωτόγνωρη δυνατότητα μιας διαδικασίας η οποία αποδεχόμενη την ανταπόκριση ανάμεσα στο υποκείμενο και τον Άλλο θα επιτρέψει ωστόσο τη γραφή ενός γράμματος που να μην είναι πια «κλεμμένο»⁷. Αυτό δε πάει ωστόσο να πει ότι ο Λακάν εξυψώνει τον αναλυτή – όπως το ήθελε ο Ντερριντά- στο επίπεδο του «παράγοντα της αλήθειας». Έξω από εδώ !

Ποια είναι λοιπόν η απάντηση του αναλυτή απέναντι στους συρρικνωμένους νευρωτικούς τρόπους που απεργάζονται τον αποκλεισμό του πραγματικού σαν αδύνατο ; Ο αναλυτής με την πράξη του, απαντά με « το αμφιλεγόμενο σε ότι καθεμία [γλωσσολαλία] ξεχωρίζει»⁸. Έτσι, εάν η απάντηση του αναλυτή – ριζικά πρωτότυπη μες τον πολιτισμό- ανακτά από τη μια πλευρά την χαμένη ανταπόκριση ανάμεσα στο υποκείμενο και τον Άλλο, είναι μόνο για να μπερδέψει τα γράμματα και να τα αδειάσει από τη σημασία τους. Η πρακτική του αναλυτή είναι εκείνη η οποία « οφείλει να υποβάλλει αυτό που, εκείνες από τις τομές της ρηματικότητας τροποποίησαν στη δομή που εξ αρχής υποδέχεται»⁹. Ιδού ο προθάλαμος της ηθικής στην αναλυτική πράξη. Το 1977, ο Λακάν ρίχνει μια πρόκληση: ο ψυχαναλυτής

³ Charles Baudelaire, *Les fleurs du mal*, Paris, Librairie Marcel Didier, 1961.

⁴ Οφείλω αυτή την αναφορά στη ποιήτρια Σύλβια Ολιβέιρα.

⁵ Jacques Lacan, « Note sur l'enfant » (1969), in *Autres écrits*, Paris, Seuil, 2001, p. 373.

⁶ Jacques Lacan, *Le Séminaire*, Livre XVII, « L'envers de la psychanalyse », Paris, Seuil, 1991, p. 110.

⁷ Γλωσσο-παίγνιο με τη πορτογαλική λέξη «troubada», λέξη η οποία σημαίνει στη κυριολεξία «κλεμμένο» αλλά στην καθομιλουμένη λέγεται όταν κανείς «τα βρίσκει σκούρα».

⁸ Jacques Lacan, « L'étourdit », in *Autres écrits*, Paris, Seuil, 2001, p. 490.

⁹ Ο.π., σελ 478.

θα ήταν επαρκώς ποιητής ; Εδώ, η απάντηση της ερμηνείας συναντά την οδό δια της οποίας ευνοείται η ομοφωνία και τα γλωσσοπαίγνια.

Όσον αφορά αυτά τα γλωσσοπαίγνια, ο Λακάν λέει ότι « οι ποιητές τα υπολογίζουν ενώ ο ψυχαναλυτής τα χρησιμοποιεί εκεί όπου πρέπει».¹⁰ Η ποιητική επάρκεια του ψυχαναλυτή βρίσκεται έτσι, εδώ και πάντα, στο τακτικό υπολογισμό ή στην καταλληλότητα της απάντησης στον πραγματικό προσανατολισμό του βορρόμβειου κόμβου ο οποίος διακλείει τη σημασία. Στην ομοφωνία θα μπορούσαμε να προσθέσουμε την ομωθυμία και το «δια-γλωσσικό» παίγνιδο, παράδειγμα του οποίου αποτελεί το κείμενο του Joyce. Λέμε ότι το κείμενο του Joyce δεν έχει νόημα. Πράγματι στο επίπεδο της σημασιολογίας υπάρχει μια έκδηλη αποτυχία της σημασιοδότησης. Αλλά όσον αφορά τη σημασία, υπάρχει τέτοιος πολλαπλασιασμός που χάνεται η αξία με τάση προς την απουσία. Δεν πρόκειται για αυτόματη γραφή. Η εν λόγω φράση του Joyce δομήθηκε σαν ένα γλυπτό κατά τρόπο υπολογισμένα τεχνητό. Ο Λακάν το καθιστά ένα είδος μεθοδολογικού παραδείγματος κατά τρόπο ώστε περνώντας από τη μέχρι σκασμού σημασία να μετατοπίζεται το βάρος της προς την πλευρά του πραγματικού.

Άρα, εάν η ανταπόκριση ανάμεσα σε γλώσσα και πραγματικό είναι της τάξεως του αδύνατου, εάν η ολότητα της μετάδοσης είναι αδύνατη, παραμένει πάντα εύλογο το ερώτημα : ποια είναι η ηθική απάντηση του ψυχαναλυτή όταν πεπρωμένο του μηνύματος γίνεται η απουσία της ειπωμένης με λέξεις σεξουαλικής σχέσης;

Εδώ βρίσκεται και η ουσιαστική κλινική και ηθική : η ψυχανάλυση δε στοχεύει τόσο την αλήθεια αυτού που κρύβεται πίσω απ' αυτό που θα ήθελε κανείς να πει αλλά μάλλον, στο να «λέγεται». Έτσι διαγράφουμε την διαφορά ανάμεσα σε αλήθεια και αισχροκέρδεια. Προσοχή όμως : αυτή η μη πρόθεση αλήθειας δε δικαιολογεί καθόλου ένα σχετικισμό της αποδόμησης, γιατί οι «ψευδείς αλήθειες» τείνουν προς το πραγματικό εξ αιτίας του γεγονότος ότι η απόλαυση συνδέεται με τον ευνουχισμό. Ιδού η κλινική και ηθική γενναιότητα που προσφέρει η ψυχανάλυση : το στοίχημα της ορθότητας ως απάντηση του ψυχαναλυτή απέναντι στο αδύνατο να ειπωθούν τα πάντα, κάτι που περιμένουμε από την κλινική του περάσματος. Στις λέξεις του Χόρχε Σεμπρουν :

« μόνο το τέχνασμα της ελεγχόμενης διήγησης θα κατορθώσει να μεταδώσει τμηματικά την αλήθεια της μαρτυρίας». Κατασκευή ενός τεχνάσματος : δανείζομαι την υλιστικότητα του γράμματος κατά τη μαρτυρία δεν είναι κάτι αυθόρμητο αλλά απαιτεί μια αποφασιστική επιθυμία εκεί όπου δεν υφίσταται ο Άλλος που απαντά ούτε το υποκείμενο που ανταποκρίνεται. Εκεί όπου δεν υφίσταται ο «παράγοντας της αλήθειας», υπάρχει κάτι που φέρνει το ίδιο το γράμμα : « το χείλος της τρύπας στη γνώση, αυτό δεν είναι που σχεδιάζεται ;»¹¹

Βρισκόμαστε στη Σχολή μας αντιμέτωποι με τη πρόκληση της απάντησης στο ερώτημα των συνεπειών, στηρίζοντας το στοίχημα, δίνοντας φωνή στη μαρτυρία, διαδίδοντας τους ψιθύρους στην Πόλη, δίχως να υπομείνουμε τη « θλιβερή μουγγαμάρα»¹² που αποτυπώνει η εξαίσια στημένη φωτογραφία της Anish Kapoor στην αφίσα προβολής του Ραντεβού μας.

¹⁰ Ό.π., σελ 491.

¹¹ Jorge Semprun, *L'Écriture ou la vie*, Paris, Gallimard, 1994.

¹² Jacques Lacan, « Lituraterre », in *Autres Écrits*, op. cit., p. 14.

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ IV:

Τι σημαίνει απαντώ ;

Gabriel Lombardi

Πριν ν' αρχίσω να στοχάζομαι πάνω σ' αυτό που απαντά ο αναλυτής, στο αντικείμενο ή στα εκφερόμενα της απάντησης του, προτείνω να εξετάσουμε τι θέλει να πει κανείς με το ρήμα απαντώ. Δε θα μπορούσε να επιλεγθεί καλύτερη λέξη· προ αμνημονεύτων χρόνων οι ινδο-ευρωπαϊκές γλώσσες προσδίδουν στο ρήμα τη σύγκλιση λέγειν και πράττειν, τη προσφερόμενη εγγύηση την ίδια τη στιγμή που εκφέρεται, την ελευθερία να δίνει ή να αποδέχεται κανείς αυτή την εγγύηση, την υπευθυνότητα τελικά που καθορίζει το είναι από το γεγονός ότι λέει αυτό που λέει. Έτσι στην Οδύσσεια, στο λογοτεχνικό ταξίδι του Ομήρου, ο ήρωας πριν καν επιχειρήσει το όποιο επικίνδυνο κατόρθωμα γι αυτόν τον ίδιο και τους δικούς του, προσφέρει θυσία στους θεούς Δία ή Ποσειδώνα.

Η σπονδή είναι ταυτόχρονα μέγεξη και επίκληση στις επιθυμίες – στους θεούς της δύναμης και της θάλασσας-. Έτσι στον Aullu-Gellio, όταν ο πατέρας δεσμεύεται να δώσει σε γάμο την κόρη του, λέει «spondeo» και ο μνηστήρας απαντά με το ίδιο ρήμα. Απ' αυτή την ανταλλαγή εγγύησης, γεννιέται η σημασία του ρήματος *respondere* το οποίο έχει ήδη ριζώσει στην λατινική γλώσσα. Ο Emile Benveniste [Αιμίλιος Μπενβενίστ], οξύνους εξεταστής του λεξιλογίου των ινδο-ευρωπαϊκών θεσμών, εξηγεί ότι *and-swaru* στα γερμανικά, *swaran* στα γοθτικά και *answer* στα αγγλικά είναι ισοδύναμο του *jurer* [ορκίζομαι], του θεμελιώδους της υπευθυνότητας, είτε είναι της τάξεως της συμφωνίας είτε του απόλυτου, γραπτό ή προφορικό, είναι προϊόν του λέγειν.

Responsum είναι εξίσου το λέγειν των ερμηνευτών των θεών, ιδιαίτερα των μάντιδων οι οποίοι προσφέρουν σε αντάλλαγμα της ριψοκίνδυνης πράξης την ασφάλεια της θυσίας. Ο χρησμός είναι η αληθινή απάντηση γιατί αυτή συμπεριλαμβάνει τα σημεία της τύχης τα οποία αντικαθιστούν την ανυπαρξία γνώσης τη στιγμή της επιλογής, όταν το γεγονός ότι λέει κανείς ναι ή όχι στο κάλεσμα της επιθυμίας, θα πρέπει να προσαρμόζεται στο δίχως κανόνα πραγματικό.

Τα θρησκευτικά θυμιάτα που προέρχονται από το *responso* των νεκρών και τις χριστιανικές σπονδές δε μας εμποδίζουν να εφαρμόσουμε, όπως ο Τζόυς, τους απόηχους αυτού του πολύγλωσσου συνόλου στην επιθυμία μας και στο εξειδικευμένο ταξίδι μας. Τι απαντά ο αναλυτής τα χρόνια που οι ήρωες, οι πιστοί και οι αισχροκερδείς υποκαταστάθηκαν από ψυχωσικούς, νευρωτικούς και διαστροφικούς ; Τι σημαίνει απαντώ μέσα από τον διευρυμένο από την φροϋδική μέθοδο χρησμό [oraculum], στο τόπο όπου κανένας Θεός ή προφήτης δεν απαντά στα επείγοντα και στο αίτημα αλλά στην επιθυμία του απλού μάντη ο οποίος στηρίζει την ερμηνεία του στα σημαίνοντα σωθικά του είναι, ορθάνοιχτων από το σύμπωμα ;

Ο στοιχειώδης κανόνας της ανάλυσης επιτρέπει στον αναλυτή να ενσαρκώσει την ουσιαστική δομή μια αληθινής απάντησης, παραχωρημένης πλέον για το διχασμένο υποκείμενο του συμπτώματος, γι' αυτή τη διχασμένη μορφή του είναι σε αναμονή της ύπαρξης η οποία προβάλλει αντίσταση στο ν' αποφασίσει όταν συναντιέται με το πραγματικό. Εάν, όπως πρόσφατα σημείωνε ο Αντόνιο Κινέ, ο αναλυτής επενδύεται μιας μάσκας, ενός ομοιώματος, μιας αινιγματικής ρήσης καθώς και της σιωπής και των απρόσμενων επίμετρων, είναι γιατί η αναλυτική απάντηση αναδύεται από εκείνο το χώρο όπου απέναντι στο επείγον του αιτήματος της γνώσης δεν απαντά παρά η επιθυμία. Η απάντηση του αναλυτή σε ότι πιέζει δεν ανοιγοκλείνει ένα ερώτημα αλλά εγγυάται μόνο μια πορεία προσωπικής έρευνας, ότι μπορεί να αλιεύει στο ποτάμι του ασυνειδήτου. Πληρώνοντας με το πρόσωπό του, ο αναλυτής, ευνοεί την εξέλιξη της ομιλίας στο φιμωμένο από τη καταστολή υποκείμενο, διστακτικό στο κατώφλι, ανασταλτικό στη δράση. Γι' αυτό η αντίληψή μας για την ψυχανάλυση αντικαθιστά τη σειρά : ΕΡΩΤΗΜΑ ΤΟΥ ΑΝΑΛΥΟΜΕΝΟΥ → ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΤΟΥ ΑΝΑΛΥΤΗ με την ακόλουθη :

ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΤΟΥ ΑΝΑΛΥΤΗ → ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ

Αυτές οι συνέπειες μπορούν να είναι καθαρά συνειρμικές (ερμηνεία της ερμηνείας), μεταβιβαστικές, (η παράδοση συμπεριφορά, διχασμένη, του αναλυόμενου \$), καθώς και οι απαντήσεις του ότι είναι κανείς σε ανάλυση, γεγονότα που βγάζουν το λέγειν από τη λήθη στην οποία περιόρισε τη γνώση. Ανάμεσα σ' αυτές τις συνέπειες, μπορεί να επέλθει και η τελευταία απάντηση, η τελική ικανοποίηση του αναλυόμενου απέναντι σε ότι επιίγει, εκείνη που ικανοποιείται μ' ένα φτάνει πια ! στην αναλυτική πορεία. Η ανάλυση αραιώνει ανάμεσα σ' αυτό το αρχικό *spondeo* του αναλυτή και *spondeo* της υποκειμενικής καθάρσεως του αναλυμένου. Εάν πράγματι ότι επιίγει βρήκε τελικά τη μοναδική του ώρα, εάν η ανάλυση και η καλή ώρα [η τύχη] του παραχώρησαν το

πεπρωμένο της επιθυμίας, πώς αναγνωρίζεται ; Τα θεραπευτικά αποτελέσματα, διδακτικά και καθαρά αναλυτικά, απελευθερωτικά, δε μπορούν να καταμετρηθούν με αφητηρία την φροϋδική διαδικασία, γιατί ο αναλυτής αγκυροβολεί στην αποτελεσματικότητα της θέσης του χρησμού, επιθυμώντας χωρίς να το ξέρει, μάντης που ήδη παρήγαγε μια σειρά από αποφάσεις σ' εκείνον που ήρθε να βρει μια απάντηση. Ο αναλυτής θα είχε γίνει ο «χρονολογοικανοποιός», εκείνος που εγγυάται, γίνεται ο εγγυητής του γεγονότος ότι η εν λόγω ικανοποίηση έλαβε χώρα, με αντίτιμο την ενδόμυχη κρίση σύμφωνα με την οποία δε μπορεί να προφητεύσει ούτε το χρόνο, ούτε τον τρόπο, ούτε την προοπτική. Εξ αυτού προέρχεται η αβεβαιότητα, εάν είναι Αναλυτής Μέλος της Σχολής, να ορίσει έναν περαματάρη.

Στη Σχολή μας, απαντάμε σ' αυτό το ερώτημα με την διαδικασία του περάσματος, μεταθέτοντας το πρόβλημα στην λειτουργία του περαματάρη. Ελπίζουμε ότι αντί μιας αναγνώρισης, αυτός αφήνει μέσα του τη διεργασία της ευαισθησίας του ή την ασυνείδητη ανάδραση ή την απόφαση του περάτη, απόφαση η οποία σ' αυτόν τον τελευταίο, κυρίως περιβάλλεται από μια πρωτόγνωρη υπογραφή, από μια προσωπική μετεωρολογία, από υποβαθμισμένους λόγους, από ερμηνευόμενα πάθη του θυμικού-αινιγματικά θυμικά και θυμικά αναφοράς. Δεν ελπίζουμε να ξέρουμε αλλά να επιτυγχάνουμε κάποιους απόηχους μιας επιλεκτικής απάντησης η οποία, στην ουσία είναι ριζικά ξένη προς τη γνώση, στο να πει το είναι του είναι στον τομέα της στενά διδακτικής ψυχανάλυσης, της οποίας η επιτυχία δεν είναι εκ προοιμίου εγγυημένη, αφού ο «χρονολογοικανοποιός» εδώ λείπει. Ελπίζουμε επίσης ότι δια μέσου αυτού θα μας μεταδοθούν κάποιοι λόγοι, ιστορικοί, έλεγε ο Λακάν : πώς οι συνέπειες του σημαίνοντος αποχωρίστηκαν (Σκαι α), εκείνες οι οποίες γενικά εμποδίζουν την υποκειμενική καθάρση που απαιτεί ο προθάλαμος του είναι ; Όλες αυτές οι προσπάθειες για να εντοπίσουμε το τι διασφρατίζεται στο πέρασμα – πέρασμα το οποίο επέρχεται στη χρονική ρωγή του τέλους της ανάλυσης- θα μπορούσαν να προκύψουν απογοητευτικές εάν δε δεχθούμε ότι η απάντηση πρέπει να παράγεται αυτή τη φορά, *sponte* [αυθόρμητα],¹³ μ' αυτό τον αυθορμητισμό που είναι στη βάση του Λακανικού πραγματικού, του χωρίς νόμο

Πραγματικού του ομιλούντος, ανάμεσα στο χάσμα του καιρού και του χρόνου το οποίο δεν εξαρτάται από την αυτονομοθέτηση της ασυνείδητης ή της συνειδητής θέλησης.

Γι' αυτό μπορούμε να τοποθετήσουμε στον ηθικό μας ορίζοντα, δίπλα στα διδακτικά και θεραπευτικά αποτελέσματα, άλλα αποτελέσματα καθαρά αναλυτικά, τα οποία οδηγούν, για παράδειγμα, σε πεπρωμένα εξαϋλωμένα, όπου ότι επείγει, έχει ως πυξίδα ένα λιγότερο αυτιστικό ασυνείδητο, λιγότερο απόμακρο από την επιθυμία του Άλλου- σε ότι στηρίζεται αυτό που ενδιαφέρει και το λακανικό δια-φέρειν. Στον ηθικό ορίζοντα της πρακτικής μας βρίσκεται η παρουσία ενός όντος που ικανοποιείται διαφορετικά απ' ότι με το σύμπωμά του – στο οποίο η ενόρμηση και η επιθυμία αντιπαρατίθενται και αφήνουν άλυτο το πράγμα. Το προ-οντολογικό ασυνείδητο, επεβλημένη απαγόρευση ενός όντος καταδικασμένου στο απροσδιόριστο και τη μετατιθέμενη επανάληψη, περνάει μες την ανάλυση σ' ένα ηθικό καθεστώς, στο δέον να είναι, μια προστακτική η οποία θα μπορούσε να λυθεί και να προσδιοριστεί στη πράξη με το τέλος της ανάλυσης.

Η έννοια της απάντησης συμπεριλαμβάνει την ελευθερία της αιτιότητας. Έτσι το πραγματικό ασυνείδητο, το αναλυμένο ασυνείδητο δε συρρικνώνεται στην ηλίθια απόλαυση της γλωσσολαλίας αλλά προορίζει την απόλαυση στην επιθυμία πραγματοποιώντας ένα *Tribschicksale*¹⁴. Το πραγματικό ασυνείδητο είναι ένα ασυνείδητο του χρησμού, αναγνώστης της επιθυμίας, που απαντά μέσα σ' έναν αυθορμητισμό ο οποίος δεν είναι ελευθερία του να, αρνητική ελευθερία, αλλά ελευθερία για , είναι ανοικτό προς....

Η επιθυμία που καταστήσαμε δικιά μας, να ρίξουμε ένα φως πάνω στη σκοτεινή απόφαση του είναι η οποία συνίσταται στο να επωμίζεται κανείς τη θέση του αναλυτή, δε θα έπρεπε να μας οδηγήσει στο να ποδοπατάμε μαζί με τις διαδικασίες, τις μεθόδους και τους λόγους που αυτή η ανάληψη συμπεριλαμβάνει σαν ικανοποιητική απάντηση, απάντηση η οποία δεν επαληθεύει την ψυχαναλυτική εγγύηση με ψέμματα, πάγιες εκφράσεις ή ληγμένα μαθήματα, αλλά την αποδοχή κατά το φροϋδικό τρόπο, αυτής της πρόβλεψης που εδώ και πάντα παρεμβαίνει στην εξάσκηση της ελευθερίας να συμμετέχω στην μάχη ή στην πολιτεία.

Μπουένος Αιρες - Ιανουάριος 2012

¹³ *Sponte*, κλητική απόλυτη του *spons*, *spontis*, "αυθόρμητα". Σύμφωνα με τον Varron, αυτή η λέξη έχει την ίδια ετυμολογική ρίζα με το *spondeo*. Ο Heidegger τον ακολουθεί, οι *Ernout et Meillet* δεν το αρνούνται αλλά δε το επιβεβαιώνουν κιόλας. Για το επιχείρημα αυτή η συγγυρία είναι καλοδεχόμενη.

¹⁴ Ο Λακάν προτείνει μια ενδιαφέρουσα εκδοχή του φροϋδικού *Tribschicksale* στη συνεδρία της 18 Μαρτίου 1980.

Ο Φρόυντ απαντά στη «Δυστυχία στον πολιτισμό»[1927], εισάγοντας με το διακύβευμα της επιθυμίας αυτή τη πρωτόγνωρη γνώση την οποία ονόμασε ασυνείδητο και επινοώντας μια νέα προσφορά : την ψυχανάλυση. Με την επιστροφή του στον Φρόυντ, ο Λακάν εγκαθιδρύει, με την αναφορά του στον λόγο, κάθε τύπο κοινωνικού δεσμού¹⁵ που απορρέει από τη διάταξή του, με όρους που ο ίδιος ο Φρόυντ αποκαλούσε πολιτισμό, διευκρινίζοντας τις θέσεις : ο κύριος και ο σκλάβος, ο καθηγητής και ο φοιτητής, η υστερική και ο κύριος, ο αναλυτής και ο αναλυόμενος. Κάθε λόγος συνιστά δεσμό και προσφυγή ενάντια στη δυστυχία, εξαιρουμένου του καπιταλιστικού λόγου, ελάχιστα κοινωνικού, αδιάφορο απέναντι στην «υπόθεση της αγάπης», συνδέει μάλλον το άτομο με τα προϊόντα – με συνέπεια τη διάρρηξη της κοινωνικής συνοχής—πολλαπλασιάζοντας τους ανεπαρκείς και προσωρινούς δεσμούς ή ακόμα την ανία. Υπάρχει λοιπόν ο καπιταλιστικός λόγος και αυτός του ασυνείδητου.

Απέναντι στο πολλαπλασιασμό των προσφορών για να αντιμετωπιστεί η δυστυχία στο πολιτισμό δίχως να περάσουμε από μια επιθυμία της γνώσης, ο Λακάν αναδεικνύει την αξία, αντίθετα, και την ιδιαιτερότητα της προσφοράς του Φρόυντ, το ασυνείδητο δεν απαντά παρά σ' αυτόν που το επικαλείται, στον αναλυτικό λόγο έτσι όπως τον εγκαθιδρύει η πράξη του αναλυτή. Ο Φρόυντ αρχίζει με την αποκρυπτογράφηση των συμπτωμάτων, προσκρούοντας στην σεξουαλική σημασία η οποία στηρίζει τη φαντασίωση. Ο Λακάν βρίσκει σ' αυτή [στη λεγόμενη σεξουαλική σημασία], την «απόδειξη» της μη σεξουαλικής σχέσης, τύπου που κυοφορείται μέσα από τα λεγόμενα του Φρόυντ. Η κλινική μας διδάσκει ότι αυτή η οδός είναι πάντα ανοιχτή σε ότι δεν αποτελεί «σεξουαλική πραγματικότητα», ούτε φαντασίωση αλλά σύμπτωμα το οποίο έρχεται στη θέση αυτής της μη σχέσης με το πραγματικό πυρήνα, εκτός νοήματος¹⁶

Από τον Φρόυντ στο Λακάν η ψυχανάλυση αναδεικνύει ότι : για το ομιλούν υπάρχει ένας δεσμός που λείπει –όχι από δυστύχημα—εκείνος που θα δημιουργούσε σεξουαλική σχέση ανάμεσα στα σώματα. Μένει λοιπόν να ξεκαθαρίσουμε « τι το μη ορατό συγκρατεί τα σώματα μεταξύ τους»¹⁷. Θα παρατηρήσουμε ότι το ομιλούν δε ζει μόνο με τον άρτο τον επιούσιο και ότι το πεπρωμένο του εμπλέκεται στις λέξεις που του έρχονται απ' αυτό «το στόμα της αλήθειας»¹⁸ η οποία ψεύδεται μέχρι να προσεταιριστεί τον ίδιο της το λόγο για να επανενεργοποιήσει την ενδεχόμενη μετάδοση του «σωστού ύφους του απολογισμού της εμπειρίας»¹⁹.

Στη διάγνωση της «δυστυχίας» σύμφωνα με τα εκφερόμενα του Φρόυντ ο Λακάν απαντά θέτοντας εμπόδια στα ολοένα αυξανόμενα αδιέξοδα του πολιτισμού μας με μια έμπρακτη κριτική των διαδικασιών της κλινικής κατάρτισης²⁰ και ασκώντας κριτική στους ψυχαναλυτικούς θεσμούς. Μετά την « επιστροφή στον Φρόυντ» (1953), θα ιδρύσει τη Σχολή (1964). Μια Σχολή όχι χωρίς κλινική για να υπενθυμίσει ότι χωρίς κλινική δεν υπάρχει ψυχανάλυση. Γι' αυτό στα ιδρυτικά κείμενα θα προσθέσει την

¹⁵ Ζακ Λακάν, « ...ο κοινωνικός δεσμός. Τον ορίζω με όρους λόγου [...]. ο κοινωνικός δεσμός δεν εγκαθιδρύεται παρά μόνο εάν αγκυροβολεί στο τρόπο που η γλώσσα τοποθετείται και εντυπώνεται, τοποθετείται πάνω σ' αυτό που μυρμηγκιάζει, δηλαδή στο ομιλούν. Σεμινάριο XX, Ακόμη, εκδ. Seuil, σελ. 51.

¹⁶ Κολέτ Σολέρ, Προλεγόμενα I, VIIο Διεθνές Ραντεβού ΔΦ- ΣΨΦΛΠ, Ρίο 2012. [Εισαγωγή- Διεθν Ημερίδες www.champlacanian-net.gr].

¹⁷ Ζακ Λακάν, Σεμινάριο XX, Ακόμη, σελ 86.

¹⁸ La Bocca della Verita (1632), [Το στόμα της αλήθειας], σύμφωνα με τη λαϊκή δοξασία είναι δυνατόν να υποστείς τη δοκιμασία της αλήθειας με τον κίνδυνο να μη μπορέσεις να τραβήξεις το χέρι εκείνου που προβαίνει σε μια ψευδή μαρτυρία. Επίκληση του έργου της Anich Kapoor Untitled (Λονδίνο, 2006) και της αφίσας για το προσεχές ραντεβού στο Ρίο 2012.

¹⁹ Ζακ Λακάν, « Θέση του ασυνείδητου», μετάφραση στο πλαίσιο του Φόρουμ

²⁰ Η παρουσίαση των ασθενών που ο Λακάν πραγματοποιούσε από το 1953 μέχρι το 1980 εγκαθιδρύοντας μια διεργασία με πυξίδα τη ψυχανάλυση και που διευκρινίζει τη δομή με τρεις όρους : ο αναλυτής, ο ασθενής ο οποίος εμπλέκεται με την υποκειμενικότητά του και το κοινό των εξασκούμενων που ονομάζεται « Η Τρίτη» εκ του γεγονότος ότι ακούει τον ασθενή και μπορεί να έρθει να συμπληρώσει στη συζήτηση το υλικό της κλινικής συνέντευξης. Καινοτομία η οποία επαναλήφθηκε στο πλαίσιο των Κολλεγίων της ψυχαναλυτικής κλινικής και της Σχολής.

κλινική παρουσίαση, αδιαχώριστη από την πρακτική της Κλινικής παρουσίας²¹ του ασθενούς μιας διαδικασίας πρωτότυπης την οποία επιφορτιστήκαμε εκ νέου στο πλαίσιο των Κολλεγίων Ψυχαναλυτικής κλινικής (CCP). Το 1964, για να αντιτεθεί στα φαινόμενα ομαδοποίησης των ψυχαναλυτικών εταιρειών εισάγει ένα νέο σημαίνον : Σχολή. Το 1967 προτείνει μια εξίσου νέα διαδικασία : το πέρασμα. Στη Σχολή αυτά τα δυο κλινικά όργανα τα οποία επινόησε έχουν απήχηση.

Ένα ακόμα σε πιο εσωτερικό πλαίσιο στοχεύει στο να προχωρήσει η έρευνα η οποία αφορά την επιθυμία του αναλυτή, τις μεταπτώσεις της ενόρμησης υπό την επήρεια της αναλυτικής αγωγής. Το άλλο, πιο εξωτερικό, στοχεύει να επαναπροσδιορίσει και να μεταδώσει τη ψυχαναλυτική κλινική ως άμεση σύνδεση θεωρίας και πράξης. Για την μετασχηματισμένη από μια ψυχανάλυση επιθυμία, η επεξεργασία αυτής της γνώσης η οποία κατατίθεται, συμβαδίζει η πολιτική επίπτωση της αναλυτικής πράξης στο πολιτισμό της εποχής. Μ' αυτή την έννοια ο Λακάν επινοεί εκ νέου και δημιουργεί τα θεσμικά όργανα τα οποία και τα Φόρουμ και τα κολλέγια της ψυχαναλυτικής κλινικής έχουν θεσπίσει.

Ίδου κάποια επιχειρήματα για ένα στοίχημα και μια ευχή : το Ραντεβού στο ΡΙΟ το 2012 για την οποία οι φίλοι μας στην άλλη όχθη του Ατλαντικού δουλεύουν εδώ και καιρό να γίνει Συνάντηση όπως το υπενθύμιζε η Σολ Απαρίσιο στην πρόσκληση της 3^{ης} Διεθνούς συνάντησης της Σχολής, το Δεκέμβριο του 2011. «*« [...] la rencontre du plus valable d'une expérience personnelle avec ceux qui la sommeront de s'avouer, la tenant pour un bien commun.»*²²

²¹ Ζακ Λακάν, Συνεισφορά στη 50^η επέτειο του Νοσοκομείου Ανρί Ρουσσέλ, που δέχθηκε την εργασία με τις Κλινικές Παρουσιάσεις, αναφ στο «L'Étourdit», *Autres Ecrits*, Seuil, Paris 2001, p. 449.

²² Jacques Lacan, Acte de fondation de l'École freudienne de Paris, 21 juin 1964, Préambule

«Τι απαντά ο ψυχαναλυτής ; Ηθική και κλινική». Αυτός ο τίτλος φαίνεται να υποβάλλει δυο δρόμους για να προσεγγίσουμε το ίδιο θέμα : Οι απαντήσεις του ψυχαναλυτή με προτεραιότητα στη προσέγγιση της ηθικής και της κλινικής. Δεν υφίσταται κλινική χωρίς ηθική, αυτό είναι προφανές. Μπορούμε όμως να προσεγγίσουμε την ηθική της ψυχανάλυσης έξω από την κλινική οδό ; Είναι δυνατόν να διαχωρίσουμε την επιστημική οδό από την οδό της απόλαυσης ;

Εάν ξεκινήσουμε από το γραπτό του Λακάν, « Η κατεύθυνση της αγωγής και οι αρχές της εξουσίας της»(1958), μπορούμε να πούμε ότι η φροϋδική διαδικασία συμπεριλαμβάνει τουλάχιστον τρεις απαντήσεις του αναλυτή. Η Κολέτ Σολέρ²³ τις κατονόμασε με τον ακόλουθο τρόπο : η υπόσχεση, στη πρώτη θέση · έπειτα, το αίτημα του λέγειν· τέλος η ερμηνεία, στη τρίτη θέση. Ο όρος «υπόσχεση» είναι απόσπασμα από ένα κείμενο του Φρόυντ και αναφέρεται στην σπουδαιότητα της διαφορικής διάγνωσης ανάμεσα σε νεύρωση και ψύχωση.

Σύμφωνα με τον Φρόυντ δε μπορούμε να υποσχεθούμε τη θεραπεία της ψύχωσης. Μπορούμε όμως να προεκτείνουμε τον όρο «υπόσχεση» στην ίδια την έννοια του ασυνειδήτου, εάν το πάρουμε, μαζί με τον Λακάν, ως εκείνο που « τοποθετείται ανάμεσα στο αίτιο και σ' εκείνο που το επηρεάζει συναισθηματικά, στο σημείο όπου υπάρχει πάντα το καμπανάκι»²⁴. Μ' αυτή την έννοια, η μεταβίβαση είναι υπόσχεση ανάλυσης, και η ανάλυση, υπόσχεση περάσματος, είναι επίσης υπόσχεση αναλυτή. Η πρώτη απάντηση του αναλυτή είναι εκείνη που εκφέρει « ναι, σας δέχομαι σε ανάλυση». Αυτό μας υπενθυμίζει άμεσα την θέση του Φρόυντ να μη γίνει εγγυητής της ανάλυσης της Σιντονι C. δηλαδή της Margarethe Csonka-Trauteneegg²⁵, της « νεαρής ομοφυλόφιλης ». Εάν θεωρήσουμε ότι δε μπορούμε να διατυπώσουμε ένα ερώτημα δίχως να μην οροθετούμαστε από τη μη- γνώση, σαν ένα πλαίσιο, στο πεδίο της γνώσης, θα λέγαμε ότι η πρώτη απάντηση του αναλυτή, το πρώτο ναι ή όχι έρχεται να επικυρώσει και όχι να διορθώσει την ύπαρξη ή όχι ενός ερωτήματος απαραίτητου για την είσοδο σε ανάλυση.

Η απάντηση ως « αίτημα του λέγειν » είναι η εκφορά του αναλυτικού κανόνα. Εκφέροντάς τον ο αναλυτής καταμαρτυρεί μέχρι που έφθασε στην ίδια του την ανάλυση. Σε αντιστάθμισμα, η ερμηνεία που ενέχει αξία απάντησης εξαρτάται άμεσα απ' ότι ο αναλυόμενος « καταλογίζει στον αναλυτή ότι είναι ». Αυτό ισοδυναμεί με το να λέει κανείς ότι το ερμηνευτικό αποτέλεσμα της παρέμβασης του αναλυτή είναι αυστηρά καθορισμένο από τη θέση στην οποία βρίσκεται στη γλωσσική δομή η οποία δεν είναι η δική του αλλά εκείνη του αναλυόμενου.

Το 1971, στην «εισαγωγή στη γερμανική έκδοση ενός α' τόμου των Γραπτών»²⁶ ο Λακάν δηλώνει ότι «δεν υπάρχει διάλογος», κάτι που ξαναπιάνει τον επόμενο χρόνο στο « Étourdit»²⁷, σαν εκείνο που το υποκείμενο αντιμετωπίζει με δέος στο τέλος της ανάλυσης όταν ο αναλυτής συρρικνώνεται στο αντικείμενο α, κατ' εξοχήν ομοίωμα, από τον αναλυόμενο. Διότι γνωρίζουμε ότι ο ελεύθερος συνειρμός καταχωρείται στο λόγο του κυρίου και η υπόθεση της γνώσης στο λόγο της υστερικής. Όταν είμαστε στο δεσμό που χαρακτηρίζει το λόγο του αναλυτή, δεσμό ανάμεσα σε δυο, το υποκείμενο έρχεται αντιμέτωπο με τις τρεις διαστάσεις του αδύνατου : αυτής της μη –σχέσης ανάμεσα στα φύλα, αυτής του νοήματος και αυτής της σημασιοδότησης. Στη διάσταση του φύλου, έχουμε την επαλήθευση του αδύνατου από το ένα φύλο στο άλλο, και μάλιστα να «συνάγεται για το εσωτερικό διάλογο ανάμεσα σε κάθε φύλο κάτι το απρόοπτο»²⁸. Στη διάσταση της σημασίας, ανακαλύπτουμε ότι το σοβαρό είναι παράλληλα της τάξεως

²³ « Interpretacao: as respostas do analista », in *Opcao Lacaniana*. Revista Brasileira Internacional de Psicanalise, n.13, août 1995.

²⁴ Σεμινάριο XI, « Οι τέσσερις θεμελιώδεις έννοιες της ψυχανάλυσης», σελ 25.

²⁵ Ines Rieder & Diana Voigt, *Sidonie Csillag. Homosexuelle chez Freud, lesbienne dans le siècle*, traduction de l'allemand par Thomas Gindele, Paris, EPEL, 2003.

²⁶ *Autres Écrits*, Paris, Seuil, 2001, pp. 553-559.

²⁷ Ο.π. σελ. 449-495.

²⁸ Ο.π. σελ. 487.

της σειράς και του κωμικού. « *Fala sirio*», «Μιλάς σοβαρά!», ιδιωματική έκφραση της πορτογαλικής γλώσσας, η οποία συνηχεί με την πρόκληση και την ειρωνεία. Είναι σχεδόν συνώνυμη του «Λες αλήθεια». Αναρωτιέμαι εάν δε πρόκειται για την αναγκαία επιστροφή του φαντασιακού φαλλού στη παραγωγή σημασίας η οποία εκτείνεται από « τη μέθεξη έως τη γελοιότητα». Τέλος στη διάσταση της σημασίας, αναδύεται ότι η βρισιά είναι η πρώτη και τελευταία λέξη του διαλόγου και κάθε κρίση είναι της φαντασίας. Καμία σημασία δεν αγγίζει το πραγματικό. Αξίζει να θυμηθούμε ότι στα λόγια του Φρόυντ, το μονόγραμμα είναι το πλέον κατάλληλο, το πιο βέβαιο, για ν' αποδείξει ότι κάτι έχει την προέλευσή του στο ασυνείδητο. Το γεγονός ότι το μονόγραμμα υπόκειται μια σειρά προσδιορισμούς, όλους όμως πέρα από το εγώ, δεν είναι αστεί αφού το καθιστά σημαίνον δίχως σημασία, σημείο απόλαυσης.

Ο Λακάν μετέτρεψε το ρητό «να πράττεις σωστά και ν' αφήνεις να μιλούν» σε «να μιλάς σωστά και ν' αφήνεις να πράττουν». Μπορούμε να πούμε ότι η ανωτέρω μετατροπή στη «Τηλεόραση» αναδιπλασιάζεται από μια άλλη. Σ' αυτό το κείμενο, ο Λακάν ανατρέπει το απόφθεγμα του Μπουαλό στο οποίο αναφέρεται ο Φρόυντ, « ότι αντιλαμβάνεται κανείς καλά, εκφέρεται ξεκάθαρα»²⁹ και ότι «εκφέρεται καλά το αντιλαμβανόμενα ξεκάθαρα»³⁰, δηλαδή ακολουθεί το δρόμο του. Εάν η ερμηνεία εκφέρεται σωστά είναι δυνατόν να « απαντά στη βαθύτερη προβληματική του υποκειμένου διότι πράγματι το υποκείμενο οφείλει να την ακούσει σαν μια απάντηση που προσιδιάζει στην ιδιαιτερότητά του»³¹.

Από το 1953 ήδη, ο Λακάν παρατηρούσε ότι η τεχνική είχε οδηγήσει την ερμηνεία ν' απομακρυνθεί από τις αρχές της³². Μεταμορφωμένη σε λάβα έρεε χωρίς στόχο ούτε κατεύθυνση. Ήταν επίσης αναγκαίο ο Λακάν να προειδοποιήσει τους αναλυτές ότι η ερμηνεία δεν είναι ανοικτή προς όλες τις κατευθύνσεις αλλά μόνο στο ν' αγγίζει την ενόρμηση και να προωθεί την έλευση του σημαίνοντος, κάποιου πράγματος που ξαφνικά διακόπτει την επανάληψη και καθιστά «δυνατή τη μετάφραση»³³. Κάθε ερμηνεία έχει να κάνει με τη σύνδεση ανάμεσα σε ομιλία και απόλαυση, απαιτεί εργασία και συνιστά ένα συμπληρωματικό σημαίνον που ο αναλυτής εισάγει στο λόγο του αναλυόμενου³⁴.

Σύμφωνα με την Colette Soler³⁵, μπορούμε να χωρίσουμε δυο εκδοχές της αποκρυπτογράφησης : εκείνη η οποία συγκροτεί τη σειρά των σημείων και εκείνου που φθάνει στη συρρίκνωση της σημασίας, σημασίας που εφαρμόζεται, η οποία αρμόζει ακριβώς σε μια καθορισμένη κατάσταση, η οποία βάζει ένα όριο στη διεργασία της αποκρυπτογράφησης. Για παράδειγμα εκείνο που επέτρεψε στον Φρόυντ να εκφέρει με αφορμή την περίπτωση του Έρνεστ Λάνζερ : « το υποκείμενο ήταν ένα ποντίκι». Όριο που δεν αντιστοιχεί αναγκαστικά στο τέλος της ανάλυσης αλλά καταδεικνύει τη διαπόρευση της φαντασίωσης, διαχωρίζοντας την εκδοχή- υποκείμενο –πάντα απροσδιόριστο στο γλύστριμα της σημαίνουσας αλυσίδας— από την εκδοχή- αντικείμενο στην οποία το υποκείμενο υποφέρει από έναν απόλυτο καθορισμό. Υπολείπεται ο κόμβος του ανερμήνευτου. Όταν διακρίνουμε σ' αυτόν τον τελευταίο, είναι το σημάδι ότι είμαστε έξω. Εκείνη τη στιγμή ο επαναλαμβανόμενος ευνουχισμός θα γίνει επίσης επανάληψη της πράξης εισόδου, η οποία βρίσκεται εκ νέου στην έξοδο.

Οκτώβριος 2011

²⁹ Σ. Φρόυντ, *Η Ερμηνευτική των Ονειρών*

³⁰ « *Télévision* », in *Autres Écrits*, 544.

³¹ « *Fonction et champ de la parole et du langage* », in *Écrits*, Paris, Seuil, 1966, p. 291.

³² Ο.π. σελ 289.

³³ « Η κατεύθυνση της αγωγής και οι αρχές της εξουσίας της », σελ 593.

³⁴ « *Le savoir du psychanalyste* », *Entretiens de Sainte-Anne*, leçon du 4 mai 1972.

³⁵ « *Interprétable et ininterprétable* » in *Les feuilletts du Courtil*. Publication du Champ freudien en Belgique, n.12, juin 1996.